

Załącznik nr 3

Autoreferat (wersja angielska poniżej)

1. Imię i Nazwisko.

Robert Żurek

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/artystyczne – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

1. Stopień naukowy doctor philosophiae (Dr phil), w dyscyplinie historia, poświadczony dyplomem rektora Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg z dnia 16.09.2005 r. Tytuł rozprawy doktorskiej: „Kirche und Versöhnung. Die Kirchen und die deutsch-polnischen Beziehungen 1945-1956 [Kościół a pojednanie. Kościoły a relacje polsko-niemieckie w latach 1945-1956]”. Ocena dobra (cum laude).
2. Tytuł zawodowy magistra w dyscyplinach historia i teologia katolicka, poświadczony dyplomem dziekana fakultetu nauk historycznych Freie Universität w Berlinie z dnia 16.10.1998 r. Tytuł pracy magisterskiej: „Volksdemokratie und katholische Kirche in Polen 1944-1956 [Demokracja ludowa a Kościół katolicki w Polsce 1944-1956]”. Ocena bardzo dobra.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych / artystycznych.

De jure żadna z poniższych jednostek nie jest jednostką naukową, de facto każda z nich prowadzi działalność naukową (badania, publikacje, popularyzacja):

1. 09.2006-12.2012 – pracownik naukowy a następnie zastępca dyrektora Centrum Badań Historycznych Polskiej Akademii Nauk w Berlinie.
2. 10.2013-08.2016 – dyrektor wrocławskiego oddziału Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.
3. Od 09.2016 – członek zarządu i dyrektor zarządzający Fundacji „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego.

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2017 r. poz. 1789):

a) tytuł osiągnięcia naukowego/artystycznego,

Kościół rzymsko-katolicki w Polsce a Ziemie Zachodnie i Północne 1945-1948.

b) (autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy),

1. Robert Żurek, Kościół rzymsko-katolicki w Polsce a Ziemie Zachodnie i Północne 1945-1948, rok wydania 2015, Instytut Pamięci Narodowej Warszawa - Szczecin, recenzenci wydawniczy: prof. dr Jan Rydel i dr hab. Adam Dziurok, 614 stron.
2. Robert Żurek, Die katholische Kirche Polens und die „Wiedergewonnenen Gebiete“ 1945-1948 [Kościół katolicki w Polsce a „Ziemie Odzyskane” 1945-1948], rok wydania 2014, Peter Lang Verlag Frankfurt nad Menem i in., recenzenci wydawniczy: prof. dr Jan Rydel i dr hab. Adam Dziurok, 855 stron.

Numer 2 to zmienione, przystosowane do potrzeb niemieckiego czytelnika, niemieckie wydanie publikacji.

c) omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania.

Cel badań

Celem pracy było zbadanie postawy polskiego Kościoła katolickiego wobec Ziem Zachodnich i Północnych oraz ich ludności w latach 1945–1948. Temat ten to jedno z ostatnich zagadnień historii najnowszej, które są diametralnie różnie oceniane przez historyków polskich i niemieckich. Ponadto wspomniana problematyka jest od dziesięcioleci przedmiotem głębokiego sporu polskich i niemieckich katolików.

Historia dyskursu

Po stronie niemieckiej dominuje przekonanie, że polski Kościół po II wojnie światowej odmówił okazania solidarności niemieckim braciom w wierze, żyjącym na wschód od Nysy i Odry, mimo że znajdowali się oni w skrajnie trudnym położeniu; Polscy katolicy nie potępili nieusankcjonowanego z punktu widzenia prawa międzynarodowego przyłączenia wschodnich terenów Niemiec do Polski, nie wystąpili przeciw zbrodniczemu „wypędzeniu” niemieckiej ludności, nie wzięli w obronę prześladowanych Niemców i nie wsparli ich w potrzebie – ani charytatywnie, ani duszpastersko. Zamiast tego polski Kościół miał wspierać bezwzględną politykę zdominowanych przez komunistów władz Polski, polegającą na wyparciu niemieckiej ludności oraz polonizacji bezprawnie przejętych przez Polskę terenów. Szczególnie brzemiennie w skutki były, zdaniem strony niemieckiej, działania prymasa Polski, kard. Augusta Hlonda, który nadużywając udzielonych mu przez papieża pełnomocnictw i naruszając prawo kościelne, zmusił latem 1945 r. rządców niemieckich diecezji z zajętych przez Polskę terenów do złożenia rezygnacji, a następnie ustanowił tam polską administrację kościelną. W ten sposób położył kres niemieckim strukturom kościelnym o wielowiekowej tradycji i pozbawił miliony niemieckich katolików ich duchowej ojczyzny.

Wyznaczeni przez Hlonda polscy zarządcy diecezjalni, wspierani przez napływające duchowieństwo, kontynuować mieli dzieło prymasa. Niemieccy księża byli wypierani ze swoich parafii, a świeccy pozostawiani na pastwę dramatycznego losu. Polscy duchowni podsycali szowinistycznymi wypowiedziami antyniemieckie nastroje, a niektórzy z nich brali udział w wymierzonych w Niemców działaniach o charakterze kryminalnym. Ponadto polscy kapłani, ręka w rękę z komunistyczną propagandą, rozpowszechniali wśród ludności błędne przekonanie, że przejęte przez Polskę tereny zostały niegdyś przez Niemców Polsce zagrabione, a teraz – w akcie historycznej sprawiedliwości – odzyskane. Wielu księży, wiedzionych nacjonalizmem, starało się wymazać wszelkie ślady niemieckiej przeszłości swoich nowych parafii, posuwając się przy tym do niszczenia religijnych inskrypcji i nagrobków.

Strona polska ocenia zagadnienie w sposób diametralnie odmienny. Decyzje o przesunięciu granicy i wysiedleniu niemieckiej ludności zostały, jej zdaniem, podjęte przez zwycięskie mocarstwa, a urzeczywistnione przez polskie władze komunistyczne – w zaistniałej sytuacji Kościół polski zrobił jedynie to, co konieczne. Poczynania prymasa Hlonda miały zasadniczo pokrycie w papieskich pełnomocnictwach, a jeżeli nawet kardynał podjął tę czy inną decyzję samowolnie, to wynikało to z nadzwyczajnej sytuacji, wymagającej szybkich i stanowczych kroków. Niemiecka administracja kościelna na wschód od Nysy i

Odry nie była wszak zdolna do działania, a polski Kościół musiał przejąć inicjatywę nie tylko po to, by zagwarantować napływającej ludności opiekę duszpasterską, ale również by zapewnić dalsze istnienie katolicyzmu na tych terenach.

Włączenie do Polski Ziemi Zachodnich i Północnych Kościół polski przyjął rzeczywiście z zadowoleniem, gdyż postrzegał je jako rekompensatę za krzywdy wyrządzone Polakom przez Niemców i utratę terenów wschodnich na rzecz Związku Sowieckiego. Nie nawoływał jednak bynajmniej do antyniemieckich działań ani też nie uczestniczył w nich – zarządcy diecezji raczej apelowali, i to wielokrotnie, do polskich wiernych oraz władz państwowych o przestrzeganie praw niemieckiej ludności. Opieka duszpasterska i charytatywna nad niemieckimi katolikami była faktycznie niewystarczająca, nie wynikało to jednak z nacjonalistycznej postawy polskiego duchowieństwa, lecz z dramatycznych warunków powojennych, na skutek których cierpieli nie tylko Niemcy, ale i Polacy.

Stan badań

Choć różne aspekty podejmowanej tu kwestii były już tematem stosunkowo licznych publikacji, to jednak stan badań trzeba ocenić jako skromny. Markus Krzoska, który w 2001 r. przeanalizował literaturę przedmiotu dotyczącą wysiedlenia Niemców z Europy Środkowo-Wschodniej po II wojnie światowej, stwierdził, że niemal wszystkie publikacje są „po prostu nieprzydatne i napisane w sposób demagogiczny”. Diagnozę tę można rozszerzyć na wydawnictwa dotyczące problematyki kościelnej. Niemal wszystkie starsze pozycje wykazują cechy opracowań kronikarskich lub polemicznych, w których naukowe metody historiograficzne nie znajdują zastosowania. Ten stan rzeczy nie dziwi, jeżeli weźmiemy pod uwagę, że ich autorzy w większości nie byli historykami, a po pióro sięgali głównie ze względu na biograficzne odniesienie do tematu. Cel dla wielu z nich stanowiło wsparcie własnego, narodowego punktu widzenia w sporze o etyczną ocenę postawy polskiego Kościoła.

W ostatnim dwudziestoleciu powstał szereg bardziej przekonujących prac poświęconych różnym aspektom polsko-niemieckich stosunków kościelnych w pierwszych latach powojennych na Ziemiach Zachodnich i Północnych. Są one jednak poświęcone pojedynczym aspektom, stanowią przyczynki lub podejmują temat niniejszego opracowania tylko na marginesie omawiania innych kwestii. Empirycznej analizy całej problematyki, która dałaby wyczerpujący obraz zagadnienia, jak dotąd nie przeprowadzono.

Przedmiot i metodologia badań

Moja praca ma wypełnić tę lukę. Przedstawia ona wyniki projektu badawczego, w ramach którego próbowałem zrekonstruować i przeanalizować rozwój polsko-niemieckich stosunków kościelnych na Ziemiach Zachodnich i Północnych w latach 1945–1948 w sposób możliwie precyzyjny i całościowy, z uwzględnieniem kontekstu historycznego, politycznego, społecznego i mentalnego, który zwłaszcza przez niemieckich badaczy i publicystów nie był dotychczas w należyтым stopniu uwzględniany.

Analiza obejmuje wszystkie trzy stany kościelne – hierarchię, duchownych oraz świeckich. Ze względu na znaczenie w procesach decyzyjnych oraz oddziaływanie na opinię publiczną hierarchii kościelnej poświęcono jednak największą uwagę, a świeckim najmniej.

Jednym z najważniejszych i najciekawszych pytań badawczych, była kwestia tożsamości i systemu wartości polskich katolików bezpośrednio po zakończeniu II wojny światowej. Etyka chrześcijańska zobowiązuje do miłości drugiego człowieka, nawet jeśli jest on nieprzyjacielem. Katolicka eklezjologia akcentuje zaś ponadnarodową jedność katolików jako członków mistycznego Ciała Chrystusa. Te

pryncypia predestynowały Kościół katolicki do łagodzenia napięć w relacjach między Niemcami i Polakami, a przynajmniej między katolikami obu narodowości, na spornych terenach. Jednocześnie polski Kościół postrzegał jako swoje ważne zadanie służbę na rzecz narodu. Jak polscy katolicy radzili sobie z owym napięciem między religijno-wyznaniowym a religijno-narodowym postępowaniem? Czy w obliczu kryzysowej sytuacji swego państwa i narodu rzeczywiście zaniedbali obowiązek solidarności z cierpiącymi braćmi w wierze innej narodowości, jak utrzymują niemieccy krytycy?

W ramach analizy przestudiowałem wnikliwie literaturę przedmiotu oraz publicystykę popularnonaukową. Ponieważ wartość naukowa wielu publikacji okazała się skromna, kluczowego znaczenia nabrała kompleksowa, systematyczna kwerenda i analiza źródłowa. Ze względu na skomplikowane tło polityczne, narodowe oraz religijne problematyki, a także niewielką wiarygodność większości istniejących źródeł konieczne stało się wykorzystanie możliwie szerokiej bazy źródłowej i poddanie jej bardzo wnikliwej krytyce. Jasne było, że tylko zakrojona na szeroką skalę weryfikacja źródeł polskich i niemieckich, kościelnych i świeckich umożliwi kompetentną rekonstrukcję faktów, ich przyczyn oraz skutków.

Jako istotne źródła w rachubę wchodziły w pierwszej kolejności dokumenty Kościoła: listy pasterskie, przemówienia, kazania, memoriały, sprawozdania, rozporządzenia, korespondencja z organami państwowymi i kościelnymi. Na szczególną uwagę zasługiwały przy tym dokumenty przedstawicieli Kościoła, którzy uczestniczyli bezpośrednio w wydarzeniach, zwłaszcza prymasa Polski, mianowanych przez niego administratorów apostolskich oraz niemieckich hierarchów. Drugą ważną grupę źródeł stanowiły relacje innych uczestników wydarzeń oraz wspomnienia niemieckich i polskich świadków czasu, trzecią z kolei – dokumenty polskich władz państwowych dotyczące kwestii narodowych i religijnych, przede wszystkim organów centralnych i lokalnych partii komunistycznej, ich państwowych organów centralnych oraz ich lokalnych przedstawicielstw.

Źródeł poszukiwałem w licznych miejscach. Przeprowadziłem kwerendę w siedmiu polskich archiwach państwowych, a także w dwunastu polskich i niemieckich archiwach kościelnych. Ponadto przeanalizowałem ważniejsze media katolickie z badanego okresu; dziesięć polskich i dziewięć niemieckich tytułów o największym nakładzie, a zarazem tych, których wybór był najbardziej uzasadniony z tematycznego punktu widzenia. Wykonałem ponadto kwerendę periodyków urzędowych administratorów apostolskich Ziem Zachodnich i Północnych biuletynów wydawanych przez katolickie gremia wysiedlonych. Bazę źródłową uzupełniły obszerne edycje źródeł, w tym państwowych i kościelnych dokumentów urzędowych oraz relacji i wspomnień uczestników wydarzeń.

Struktura wyводу

Pracę otwiera wstęp (27 stron), w którym przedstawiłem znaczenie tematu, cel i metodologię, a także dokonałem obszernej analizy źródeł i literatury fachowej.

Po wstępie następuje pierwszy rozdział „Okoliczności i skutki przejęcie Ziem Zachodnich i Północnych przez Polskę” (30 stron), przedstawiający tło historyczno-polityczne badanej tematyki.

W drugim rozdziale „Niemieckie diecezje przed polonizacją” (87 stron) opisałem kształt i stan niemieckich struktur kościelnych na terenach na wschód od Odry i Nysy, a następnie zrekonstruiowałem rozwój wydarzeń w pierwszych miesiącach po zajęciu tych terenów przez Armię Czerwoną. Opisałem zatem działania sowieckich zdobywców, następnie tymczasowych, polskich władz, które objęły zarząd wspomnianych terenów i wreszcie pierwsze inicjatywy polskich biskupów, księży i świeckich, a w końcu skutki tych wszystkich działań dla niemieckich struktur kościelnych.

Trzeci, najobszerniejszy (196 stron) rozdział „Polonizacja struktur kościelnych (sierpień 1945 r.)” jest rekonstrukcją i analizą działań podjętych latem 1945 r. przez prymasa Polski, Augusta Hlonda. Po

uporządkowaniu faktów i przedstawieniu chronologii zdarzeń w oparciu o krytyczną analizę wszystkich dostępnych źródeł, zmierzyłem się z dwoma kluczowymi pytaniami polsko-niemieckiego dyskursu o działaniach prymasa Hlonda. Pierwsze z nich dotyczy ewentualnego nadużycia przez Prymasa specjalnych papieskich pełnomocnictw (przekroczył uprawnienia czy nie?), drugie jego motywów działania (nacjonalizm czy dobro Kościoła?). W ostatniej części rozdziału przeanalizowałem i przedstawiłem skutki działań prymasa Hlonda.

Kolejny rozdział „Po polonizacji struktur kościelnych (po sierpniu 1945 r.)” (60 stron) poświęcony jest działaniom Episkopatu Polski, a zwłaszcza ustanowionych przez prymasa Hlonda administratorów apostoelskich Ziem Zachodnich i Północnych i ich skutkom dla katolików niemieckich. Na początku przedstawiłem okoliczności objęcia urzędu przez administratorów i ich możliwości działania w powojennej, niedemokratycznej rzeczywistości. Następnie przedstawiłem analizę ich postaw wobec niemieckich księży i świeckich, a także ich narodowy stosunek do nowych terenów i ich polonizacji.

„Postawa polskich księży i świeckich” to tytuł przedostatniego rozdziału (50 stron), zawierającego nie kompleksową analizę (ta była niemożliwa ze względu na mnogość źródeł), lecz studium szeregu przypadków, rzucających światło na stosunek już nie hierarchii kościelnej, lecz szeregowych duchownych i świeckich do ich niemieckich braci w wierze.

W ostatnim rozdziale „Prasa katolicka” (11 stron) dokonałem krótkiego przeglądu istotniejszych opinii i postulatów polskiej prasy katolickiej w odniesieniu do Ziem Zachodnich i Północnych.

Zakończenie (9 stron) zawiera podsumowanie i przedstawienie wyników badań.

Wyniki

Nie można wyciągać wniosków co do postawy polskiego Kościoła w latach 1945-1948 nie uwzględniając uwarunkowań historycznych, politycznych, społecznych i mentalnych jego działania, a zwłaszcza wpływu dopiero co zakończonej II wojny światowej (wraz z jej dynamiką eksterminacyjną, rabunkową i demoralizacyjną), przejęcia władzy przez reżim komunistyczny, dramatycznej sytuacji ekonomicznej i materialnej i wreszcie fundamentalnych problemów związanych z przymusowym przesunięciem terytorium państwowego na zachód.

Niezwykle istotnym jest zwłaszcza uwzględnienie zmagania pomiędzy komunistycznymi władzami a Kościołem, oraz roli, która przypadła w tych zmaganiach nowym terenom na zachodzie. Podejście polskiego Kościoła do niemieckich współwyznawców na Ziemiach Zachodnich i Północnych nie było bowiem wyłącznie sprawą wewnątrzkościelną, lecz ściśle wiązało się z konfliktem między Kościołem katolickim a komunizmem, który z polonizacji nowych terenów i niemieckiego zagrożenia dla polskiej racji stanu uczynił jeden z najważniejszych oręży w walce z Kościołem. Dlatego też polonizacja struktur kościelnych na nowych terenach wzmacniała polski Kościół, a działania na rzecz niemieckich współbraci w wierze osłabiały go. I dlatego też kierownictwo polskiego Kościoła podkreślało swój patriotyzm, polonizowało życie kościelne na nowych ziemiach i nie okazywało nadmiernej życzliwości wobec niemieckich katolików.

Tym niemniej zarówno polscy hierarchowie, jak i szeregowi księża i świeccy w swojej większości nie okazywali postaw szowinistycznych i antyniemieckich. Ich postawa była daleko bardziej otwarta i życzliwa, niż wskazywałyby na to relacje niemieckich świadków, pisane w wielu przypadkach – jak wykazałem w mojej pracy – na zamówienie, z konkretnym zamiarem zdyskredytowania polskiego Kościoła. W źródłach można znaleźć sporo przykładów wsparcia polskich katolików dla niemieckich braci w wierze. Natomiast trudno znaleźć dowody na łamanie prawa kościelnego i działania dyskryminujące niemieckich katolików.

Inny wniosek dotyczy znaczenia działań polonizacyjnych Kościoła dla przyszłości Ziemi Zachodnich i Północnych. Wbrew twierdzeniom niemieckich badaczy dowiodłem, że Kościół polski jedynie reagował na będące w toku procesy polityczne i demograficzne, natomiast nie był ich siłą sprawczą. Działania prymasa Hłonda i jego współpracowników nie miały fundamentalnego wpływu na los niemieckich katolików, za to miały kluczowe znaczenie dla przebiegu konfliktu na linii państwo - Kościół w komunistycznej Polsce. Dzięki nim Kościół zdołał wyjść obronną ręką ze stalinowskich prześladowań i zachować swoją siłę i wpływ na społeczeństwo. To z kolei w znacznym stopniu przyczyniło się do upadku komunizmu w całym bloku wschodnim.

Wkład w rozwój badań

Dzięki zadaniu nowych pytań badawczych oraz kompleksowej analizie źródeł, w tym dotąd nieznanych, a także uwzględnieniu w większym niż dotychczas stopniu tła historycznego, politycznego, społecznego i mentalnego, zaprezentowałem wykraczające poza stan badań wnioski dotyczące zarówno faktów, ich przyczyn i skutków, jak i motywacji polskich katolików.

Konfrontując dotychczasowy stan badań z kompleksową, krytyczną analizą źródeł zdołałem weryfikować bądź sfalsyfikować część tez formułowanych w literaturze przedmiotu i wpływających na dyskurs publicystyczny i społeczny. Jednocześnie przedstawiłem szereg nowych hipotez badawczych, popartych istotnymi argumentami.

Moim zdaniem wszystko to stanowi istotny wkład w rozwój stanu badań i dyskursu naukowego. Mam nadzieję, że moja monografia przyczyni się do nadania bardziej merytorycznego charakteru toczącej się od dziesięcioleci debacie publicystycznej, a ponadto posłuży jako punkt wyjścia do dalszych badań naukowych, choćby w zakresie komparatystyki.

Jakość i znaczenie ww. pracy najlepiej ilustrują opinie ekspertów. I tak prof. dr. hab. Jan Rydel pisze w recenzji wydawniczej: „PT czytelnik powinien mieć świadomość, iż ma w ręku jedną z ważniejszych prac historycznych ostatniej dekady dotyczących historii Polski i stosunków polsko-niemieckich w XX w.” Wtórzy mu na łamach tygodnika „Gość Niedzielny” dr Andrzej Grajewski: „Rozprawa dr. Roberta Żurka jest z pewnością jedną z najważniejszych pozycji dotyczących najnowszej historii Kościoła, jakie ostatnio się ukazały” (Gość Niedzielny z 29.05.2015, s. 68). Natomiast dr hab. Adam Dziurok, odnosząc się w swej recenzji wydawniczej do warsztatu pracy, konstatuje: „Najmocniejszą stroną pracy jest znakomita interpretacja źródeł i niezwykle dojrzałe wnioskowanie [...]. Analiza stanu badań została przeprowadzona z nadzwyczajną erudycją i dokładnością [...]. Doktor Robert Żurek przeprowadził imponującą kwerendę źródłową. [...] bardzo dobre, pionierskie, dojrzałe opracowanie”.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo - badawczych (artystycznych).

Monografia „Zwischen Nationalismus und Versöhnung“

Monografia „Zwischen Nationalismus und Versöhnung. Die Kirchen und die deutsch-polnischen Beziehungen 1945-1956 [Między nacjonalizmem a pojednaniem. Kościoły a stosunki polsko-niemieckie 1945-1956]”, która ukazała się w renomowanym, niemieckim wydawnictwie Böhlau-Verlag, to pokłosie mojej pracy doktorskiej.

Została ona zauważona i doceniona przez środowisko naukowe w Niemczech jako istotny wkład w rozwój badań porównawczych. Recenzje monografii ukazały się w prawie wszystkich istotnych niemieckojęzycznych czasopiśmie fachowych, w tym w: Das historisch-politische Buch, Humanities – Sozial –

und Kulturgeschichte (H-Soz-Kult), Inter Finitimos, Jahrbücher für die Geschichte Osteuropas, Osteuropa, Schweizerische Zeitschrift für Religions- und Kulturgeschichte, Zeitschrift für Kirchengeschichte, Zeitschrift für Ostmitteleuropa-Forschung, Zeitschrift für Politikwissenschaft.

Wśród recenzentów znaleźli się tak cenieni badacze jak prof. dr Joachim Bahlcke, prof. dr Christoph Kleßmann, prof. dr Joachim Köhler czy dr hab. Markus Krzoska. Same recenzje były w zdecydowanej większości bardzo pozytywne. Oto przykłady (w polskim tłumaczeniu): „Podejście metodologiczne, na które Żurek się zdecydował, jest szerokie i pozwala rozpoznać naukową, a przede wszystkim dydaktyczną kompetencję” (prof. dr Joachim Köhler). „Już sama perspektywa porównawcza, którą z podobną konsekwencją stosuje się w bardzo niewielu pracach z zakresu historii najnowszej, skłania do szacunku” (prof. dr Joachim Bahlcke). „Tej pracy można tylko życzyć szerokiej recepcji w świecie nauki i dogłębnego wpływu na życie kościelne i społeczne” (prof. dr Rainer Bendel).

Współtworzenie projektów badawczych i popularyzatorskich CBH PAN

W latach 2006-2012 byłem zatrudniony najpierw jako pracownik naukowy, a następnie zastępca dyrektora Centrum Badań Historycznych Polskiej Akademii Nauk w Berlinie, jedynej placówki PAN za granicą, która prowadzi własną działalność naukowo-badawczą.

Pani prof. dr Anna Wolff-Powęska tak oceniła z perspektywy czasu dokonania zespołu CBH w tamtych latach: „Kilkuosobowy zespół dokonał gigantycznego dzieła. Wyzaczył nie tylko nowe kierunki badań historycznych, włączył do współpracy dziesiątki badaczy z wielu krajów europejskich, zadbał o obecność polskiej nauki i kultury w życiu intelektualnym Berlina i innych centrów badawczych RFN, lecz również realizował ‘małą politykę zagraniczną’ w najlepszym tego słowa znaczeniu. W trudnym okresie pogorszenia klimatu politycznego w stosunkach polsko-niemieckich, spowodowanego ‘wojną’ o ‘Centrum przeciw Wypędzeniom’, a następnie kryzysem europejskim, berlińskie CBH wyznaczało standardy pozwalające przywrócić równowagę w debacie zarówno politycznej, jak i naukowej.”

Spośród licznych projektów współrealizowanych przeze mnie w CBH PAN chciałbym wskazać na jeden. Polsko-niemieckie miejsca pamięci / Deutsch-polnische Erinnerungsorte to największy jak dotąd polsko-niemiecki projekt badawczy w dziedzinie nauk humanistycznych. Wzięło w nim udział 130 naukowców, którzy opublikowali wyniki swoich badań w pięciu tomach, zawierających kompendium wiedzy o polsko-niemieckich miejscach pamięci oraz o kulturze pamięci obu krajów. Projekt został bardzo wysoko oceniony przez badaczy i ekspertów, recenzent największego niemieckiego dziennika, Süddeutsche Zeitung, określił go jako „wspaniałe, pionierskie dokonanie” (Thomas Urban) w badaniach pamięci i relacji polsko-niemieckich. Spod mojego pióra wyszły dwa artykuły.

Artykuły naukowe

Jestem autorem około 30 artykułów naukowych z zakresu historii najnowszej, z których ponad połowa ukazała się w języku niemieckim, w niemieckich czasopismach fachowych lub tomach pokonferencyjnych i monografiach tematycznych.

Napisane przeze mnie artykuły naukowe dotyczą relacji polsko-niemieckich w XX wieku, a w szczególności procesu pojednania polsko-niemieckiego po II wojnie światowej i roli, jaką odegrały w nim środowiska chrześcijańskie. Drugim obszarem moich zainteresowań badawczych, który znalazł swoje odzwierciedlenie w artykułach naukowych jest polsko-niemiecka kultura pamięci, w tym zwłaszcza pamięci o II wojnie światowej i jej skutkach. Ponadto opublikowałem opracowania dotyczące historii

Kościół w Polsce, relacji państwo-Kościół w PRL oraz współpracy naukowej w krajach Trójkąta Wermarskiego.

Czasopisma fachowe

Miałem zaszczyt uczestniczyć w dwóch pionierskich przedsięwzięciach, jeśli chodzi o periodyki specjalistyczne.

W latach 2006-2012 byłem członkiem redakcji nowo stworzonego rocznika „Historie”, wydawanego przez Centrum Badań Historycznych PAN w Berlinie. Rocznik ten był jedynym polskim humanistycznym periodykiem naukowym wydawanym za granicą w języku kraju goszczącego a zarazem jedyną publikacją w tak szeroki sposób informującą o problematyce podejmowanej w polskich badaniach historycznych.

Od 2011 r. jestem zaś członkiem rady naukowej Wrocławskiego Rocznika Historii Mówionej, również nowo utworzonego czasopisma naukowego. Jego celem jest refleksja metodologiczna nad metodą *oral history* oraz wymiana doświadczeń różnych ośrodków i osób zajmujących się historią mówioną.

Udział w projektach badawczych

Uczestniczyłem w trzech wieloletnich projektach międzynarodowych, z których każdy wniósł istotny wkład w rozwój badań. Wspomniany już powyżej projekt „Polsko-Niemieckie Miejsca Pamięci” był nie tylko największym jak dotąd polsko-niemieckim projektem w dziedzinie nauk humanistycznych, ale i pionierskim przedsięwzięciem w zakresie badania kultur pamięci. Projekt „Ring um Versöhnung [Zmagania o pojednanie] to z kolei pierwsza próba polsko-niemieckiego, a zarazem interdyscyplinarnego (w projekcie wzięli udział historycy, politolodzy i teolodzy ewangeliccy i katoliccy) zmierzania się z tematyką procesu pojednania polsko-niemieckiego po II wojnie światowej. Wreszcie projekt „Stan i perspektywy narracji Krzyżowej w Polsce i Niemczech” to międzynarodowy (badacze z Polski, Niemiec, Francji i Czech) i interdyscyplinarny (historycy, politolodzy, germaniści) projekt ukierunkowany nie tylko na analizę, ale i stworzenie rekomendacji dotyczących właściwej narracji edukacji historycznej dla polsko-niemieckiego miejsca pamięci, jakim jest Krzyżowa.

Oral history

Jestem współautorem zbioru 12 wywiadów z kluczowymi uczestnikami procesu pojednania polsko-niemieckiego po II wojnie światowej (m. in. Stanisław Stomma, Tadeusz Mazowiecki, Władysław Bartoszewski, Richard von Weizsäcker, Bernhard Vogel) i autorem zbioru wywiadów z 13 czołowymi przedstawicielami opozycji antykomunistycznej w NRD, którzy czerpali inspirację do swej działalności politycznej w Polsce. Obie publikacje ukazały się zarówno w języku polskim jak i niemieckim i zostały odnotowane jako istotny wkład w udokumentowanie i zbadanie istotnych procesów w powojennej historii Polski i Niemiec, a jednocześnie w popularyzację historii. Recenzje z obu publikacji ukazały się m. in. w Gazecie Wyborczej (Jan Turnau, Włodzimierz Kalicki), Przeglądzie Politycznym (Katarzyna Wigura), pamięć.pl (Filip Gańczak), Gazecie Wrocławskiej (Katarzyna Kaczorowska) czy Deutsche Welle (Aureliusz M. Pędziwol).

Popularyzacja

Zawsze przywiązywałem dużą wagę do popularyzacji wyników badań i wiedzy naukowej. Jestem współautorem filmu dokumentalnego wyemitowanego w TVP Historia i dystrybuowanego na dvd, a także dwóch słuchowisk radiowych, z udziałem m. in. Tadeusza Mazowieckiego, Władysława Bartoszewskiego, Richarda von Weizsäckera, prof. Gesine Schwan.

Jestem ponadto autorem i współautorem kilku wystaw, realizowanych m. in. na zlecenie Episkopatów Polski i Niemiec, Muzeum Historii Polski, Ośrodka Pamięć i Przyszłość oraz Europejskiej Sieci Pamięć i Solidarność. Do jednej z wystaw stworzyłem dwujęzyczny katalog, dostępny zarówno w wersji papierowej jak i online (<http://www.1965-2015.eu/pojednanie-versohnung-in-progress/katalog-pojednanie/>).

Jestem współautorem przewodnika historyczno-turystycznego po miejscach związanych z Polską i Polakami w Berlinie.

Napisałem blisko 40 artykułów popularno-naukowych, które ukazały się m. in. w Rzeczpospolitej (4), Tygodniku Powszechnym (4), Gościu Niedzielnym, w Sieci Historii, we Frankfurter Rundschau (2) czy w Rheinischer Merkur. Publikowałem też w czasopiśmie eksperckich, m. in. w West-Ost: Europäische Perspektiven, Korea Forum czy w magazynie polsko-niemieckim „Dialog”.

Oprócz wspomnianych już powyżej zbiorów wywiadów ze świadkami czasu przeprowadziłem i opublikowałem wywiady z badaczami i ekspertami, m. in. ze szwedzkim dziennikarzem i historykiem Niclasem Sennertegiem (Zeszyty Historyczne), z biografem Jana Pawła II, George Weigelem (Rzeczpospolita) czy znanym niemieckim historykiem, Karlem Schlöglem (Dialog. Magazyn polsko-niemiecki).

Sam wielokrotnie byłem proszony przez media o udzielanie wywiadów lub publikowanie komentarzy medialnych. Byłem gościem m. in. w TVP Info, TVP Polonia, TVP3, w programie 3 Polskiego Radia, w Polskim Radio dla Zagranicy, Radio Wrocław, Deutschlandfunk, Deutschlandradio Kultur, Westdeutscher Rundfunk czy Südwestdeutscher Rundfunk. Wywiady ze mną ukazały się m. in. w Rzeczpospolitej, Tygodniku Powszechnym, Gazecie Wrocławskiej, w serwisie Polskiej Agencji Prasowej, na portalu dzieje.pl czy german-foreign-policy.com.

Wygłosiłem blisko sto wykładów i referatów popularno-naukowych w Polsce i Niemczech (m. in. na zaproszenie niemieckiego Bundestagu), wziąłem udział w kilkudziesięciu dyskusjach panelowych w Polsce, Niemczech i Czechach i moderowałem kolejnych kilkadziesiąt.

Gremia

Moje kompetencje naukowe i eksperckie zostały docenione przez osoby i organizacje, które zaproponowały mi udział w gremiach nadzorczych i doradczych organizacji działających w świecie nauki bądź na styku nauki i edukacji. I tak ówczesny minister spraw zagranicznych, Radosław Sikorski, delegował mnie do Rady Naukowej Instytutu Zachodniego w Poznaniu. Ówczesny sekretarz stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Władysław Bartoszewski – do Rady Fundacji Krzyżowa. Byłem również w Komitecie Doradców wystawy „Odwaga i pojednanie” w Krzyżowej (obok m. in. Roberta Kostro, Marka Mutora, Klausa Ziemera, Dietera Bingen), w Komitecie Naukowym wystawy „Przebaczenie i pojednanie. Kardynał Kominek, nieznany ojciec Europy (obok m. in. Krzysztofa Pomiana, Antoniego Dudka, Jerzego Kłoczowskiego, Piotra Madajczyka, Anny Wolff-Powęskiej, Klausa Ziemera). Wciąż jestem we wspomnianej już Radzie Naukowej Wrocławskiego Rocznika Historii Mówionej.

English translation

Ad 2.

1. Doctor philosophiae (Dr. phil) degree in history, certified by the Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg Rector's diploma of 16.09.2005. The title of the doctoral thesis: "Kirche und Versöhnung. Die Kirchen und die deutsch-polnischen Beziehungen 1945-1956 [Church and Reconciliation. Churches and Polish-German relations in the years 1945-1956]". Graded cum laude.
2. Master's degree in History and Catholic Theology, attested by the Diploma of the Dean of the Faculty of History of the Freie Universität in Berlin, 16.10.1998. The title of the Magisters degree thesis: "Volksdemokratie und katholische Kirche in Polen 1944-1956 [People's democracy and the Catholic Church in Poland 1944-1956]". Graded very good.

Ad 3.

De jure none of the following entities are scientific entities, de facto each of them carries out a scientific activity (research, publications, popularization):

1. 09.2006-12.2012 - researcher and later deputy director of the Centre for Historical Research of the Polish Academy of Sciences in Berlin.
2. 10.2013-08.2016 - Director of the Wrocław branch of the Institute of National Remembrance - Commission for the Prosecution of Crimes against the Polish Nation.
3. Since 09.2016 - Member of the board of directors and Managing Director of the Krzyżowa Foundation for Mutual Understanding in Europe.

Ad 4.

a)

The Roman Catholic Church in Poland and the Western and Northern Lands 1945-1948.

b)

1. Robert Żurek, Roman Catholic Church in Poland and Western and Northern Lands 1945-1948, 2015, Institute of National Remembrance Warszawa-Szczecin, publishing reviewers: prof. dr Jan Rydel and dr hab. Adam Dziurok, 614 pages.
2. Robert Żurek, Die katholische Kirche Polens und die "Wiedergewonnenen Gebiete" 1945-1948 [Catholic Church in Poland and "regained territories" 1945-1948], 2014, Peter Lang Verlag Frankfurt am Main and others, editorial reviewers: prof. dr Jan Rydel and dr hab. Adam Dziurok, 855 pages.

Number 2 is a modified German edition of the publication, adapted to the needs of German readers.

c)

Purpose of the study

The aim of the work was to examine the attitude of the Polish Catholic Church towards the Western and Northern Lands and their population in the years 1945-1948. This topic is one of the last issues of recent history on which Polish and German historians are diametrically opposed. In addition, the aforementioned issues have been the subject of a deep dispute between Polish and German Catholics for decades.

Discourse history

On the German side, there is a prevailing conviction that after World War II the Polish Church refused to show solidarity to their German brothers in faith living to the east of Nysa and Odra, despite the fact that they were in an extremely difficult situation; the Polish Catholics did not condemn the accession of the eastern territories of Germany to Poland, which was not sanctioned under international law, did not speak out against the criminal "expulsion" of the German population, did not defend the persecuted Germans and did not support them in need - neither through charity nor pastoral guidance. Instead, the Polish Church was said to support the ruthless policy of the communist-dominated Polish authorities, which consisted of the repression of the German population and the polonisation of the territories illegally seized by Poland.

According to the German side, the actions of the Primate of Poland, Cardinal August Hlond, who abused the powers granted to him by the Pope and violated the law of the Church, and in the summer of 1945 forced the governments of German dioceses in the areas occupied by Poland to resign, and then established Polish church administration there, were particularly portentous. He thus put an end to German church structures with centuries-old traditions and deprived millions of German Catholics of their spiritual home.

The Polish diocesan governors appointed by Hlond, supported by the incoming clergy, were to continue the work of the Primate. German priests were pushed out of their parishes and lay people were left at the mercy of a dramatic fate. Polish clergymen fuelled anti-German moods with chauvinistic statements, and some of them took part in criminal actions against the Germans. Moreover, Polish priests, hand in hand with communist propaganda, spread the misconception among the population that the areas taken over by Poland were once annexed by the Germans and now - in an act of historical justice - recovered. Many priests, led by nationalism, tried to erase all traces of the German past of their new parishes, going as far as destroying religious inscriptions and gravestones.

The Polish side evaluates the issue in a diametrically different way. In their opinion, the decisions to move the border and expel the German population were made by the victorious powers and implemented by the Polish communist authorities - in this situation the Polish Church did only what was necessary. The actions of Primate Hlond were generally covered by papal powers of attorney, and even if the cardinal made one or another decision arbitrarily, it was due to extraordinary situations requiring quick and decisive action. After all, the German church administration east of Nysa and Odra was not able to act, and the Polish Church had to take the initiative to not only guarantee the incoming population pastoral care, but also to ensure the continued existence of Catholicism in these areas.

The inclusion of the Western and Northern Lands into Poland was indeed welcomed by the Polish Church as it perceived them as compensation for the harm done to Poles by Germans and the loss of eastern territories to the Soviet Union. However, it did not call for any anti-German actions, nor did it participate in them - the diocesan administrators rather appealed, and repeatedly, to the Polish faithful and state authorities to respect the rights of the German population. The pastoral and charitable care of German Catholics was in fact insufficient, but this was not due to the nationalistic attitude of the

Polish clergy, but to the dramatic post-war conditions, as a result of which not only Germans but also Poles suffered.

The status of studies

Although various aspects of the issue have already been the subject of relatively numerous publications, the state of research must be assessed as mediocre. Markus Krzoska, who in 2001 analysed the literature on the subject of the deportation of Germans from Central and Eastern Europe after World War II, stated that almost all publications are "simply useless and written demagogically". This diagnosis can be extended to publications on church issues. Almost all older publications show features of chronicler or polemic studies in which scientific historiographic methods are not applied. This state of affairs is not surprising if we consider that their authors were not historians in the majority of cases, but used wrote them mainly because of the subjects relevance to their lives. The goal for many of them was to support their own national point of view in the dispute about the ethical evaluation of the attitude of the Polish Church.

In the last twenty years, a number of more convincing works devoted to various aspects of Polish-German church relations in the early post-war years in the Western and Northern Territories have been written. However, they are either devoted to single aspects, constitute contributions or take up the subject of this paper only in the margin of discussing other issues. An empirical analysis of the whole issue, which would give a comprehensive picture of the issue, has not been carried out so far.

The subject and methodology of these studies

My work aims to fill to fill this gap. It presents the results of a research project in which I attempted to reconstruct and analyse the development of German-Polish church relations in the West and North in the years 1945-1948 as precisely and comprehensively as possible, taking into account the historical, political, social and mental context, which has not yet been adequately taken into account, especially by German researchers and publicists.

The analysis covers all three ecclesiastical states - the hierarchy, the clergy and the laity. However, due to its importance in the decision-making processes and its impact on public opinion, the ecclesiastical hierarchy has received the greatest attention and the laity is the least focused on.

One of the most important and interesting research questions was the question of the identity and system of values of Polish Catholics immediately after the end of World War II. Christian ethics oblige us to love others, even if they are the enemy. Catholic ecclesiology emphasizes the transnational unity of Catholics as members of the mystical Body of Christ. These principles predestined the Catholic Church to ease tensions in relations between Germans and Poles, or at least between Catholics of both nationalities, in disputed areas. At the same time, the Polish Church perceived the service for the nation as its important task. How did Polish Catholics cope with this tension between religious-credal and religious-national mission? In the face of the crisis of their country and nation, did they really neglect the duty of solidarity with their suffering brothers and sisters in faith of another nationality, as German critics maintain?

In my analysis, I thoroughly studied literature on the subject and popular science journalism. Since the scientific value of many publications turned out to be insignificant, a comprehensive, systematic search and source analysis became crucial. Due to the complicated political, national and religious background, as well as the limited credibility of most of the existing sources, it was necessary to use the

broadest possible source base and subject it to very thorough criticism. It was clear that only extensive verification of Polish and German, ecclesiastical and secular sources would enable a competent reconstruction of facts, their causes and effects.

First of all, documents of the Church were considered important sources: pastoral letters, speeches, sermons, memorials, reports, regulations, correspondence with state and ecclesiastical authorities. Particular attention should be paid to the documents of those representatives of the Church who participated directly in the events, especially the Primate of Poland, the apostolic administrators appointed by him and the German hierarchs. The second important group of sources were accounts of other participants in the events and memories of German and Polish witnesses of the time, the third in turn - documents of the Polish state authorities concerning national and religious issues, primarily the central and local authorities of the communist party, the state institutions and their local representatives.

I looked for sources in many places. I searched seven Polish state archives, as well as twelve Polish and German church archives. In addition, I analysed the most important Catholic media of the period studied: ten Polish and nine German titles with the highest circulation and, at the same time, those whose choice was the most justified from a thematic point of view. I also conducted a search of official periodicals by apostolic administrators of the Western Territories and Northern Bulletins published by Catholic bodies of displaced persons. The source base was supplemented by extensive editions of sources, including state and church official documents, as well as accounts and memoirs of the participants in the events.

Structure of the argument

The work opens with an introduction (27 pages) in which I presented the meaning of the subject, the purpose and methodology, as well as a comprehensive analysis of sources and professional literature. The introduction is followed by the first chapter "The circumstances and consequences of the takeover of the Western and Northern Lands by Poland" (30 pages), presenting the historical and political background of the examined topic.

In the second chapter, "German dioceses before polonisation", (87 pages) I described the shape and condition of the German church structures in the areas east of the Oder and Nysa rivers, and then reconstructed the developments in the first months after the occupation of these areas by the Red Army. I described the actions of the Soviet conquerors, then the temporary Polish authorities, which took over the management of these areas then the first initiatives of the Polish bishops, priests and laymen, and finally the effects of all these actions on the German church structures.

The third, most comprehensive (196 pages) chapter "The polonisation of Church Structures (August 1945)" is a reconstruction and analysis of the activities undertaken in the summer of 1945 by the Primate of Poland, August Hlond. After organizing the facts and presenting a chronology of events based on a critical analysis of all available sources, I face two key questions of the Polish-German discourse on the actions of Primate Hlond. The first one concerns the possible abuse of special papal powers by the Primate (exceeded his powers or not?), the second one concerns his motives for action (nationalism or the good of the Church?). In the last part of the chapter I analysed and presented the effects of Primate Hlond's actions.

The next chapter "After the Polonisation of Church Structures (After August 1945)" (60 pages) is devoted to the activities of the Polish Episcopate, especially the Apostolic Administrators of the Western and Northern Lands appointed by Primate Hlond and their consequences for German Catholics. At the

beginning I presented the circumstances in which the administrators took office and their ability to act in the post-war, undemocratic reality. Then I presented an analysis of their attitudes towards German priests and laymen, as well as their national attitude towards new territories and their polonisation. The "Attitude of Polish priests and lay people" is the title of the penultimate chapter (50 pages), containing not a comprehensive analysis (which was impossible due to the multitude of sources), but a series of case studies that shed light on the attitude of not the church hierarchy, but ordinary priests and lay people to their German brothers in faith.

In the last chapter, "The Catholic Press" (11 pages) I briefly reviewed the more important opinions and postulates of the Polish Catholic press in relation to the Western and Northern Lands.

The end (9 pages) contains a summary and presentation of the results of the research.

Results

One cannot draw conclusions as to the attitude of the Polish Church in 1945-1948 without taking into account the historical, political, social and mental conditions of their actions, especially the influence of the just-concluded Second World War (along with its extermination, robbery and demoralisation dynamics), the takeover of power by the communist regime, the dramatic economic and material situation and finally fundamental problems related to the forced shift of the state territory to the west. It is particularly important to take into account the struggle between the communist authorities and the Church and the role that has been played by the new territories in the west in this struggle. The approach of the Polish Church to German co-religionists in the Western and Northern Lands was not only an internal church issue, but was closely related to the conflict between the Catholic Church and communism, which, due to the polonisation of new territories and the German threat to the Polish *raison d'état*, made it one of the most important weapons in the fight against the Church. Therefore, the polonisation of ecclesiastical structures in the new territories strengthened the Polish Church, and actions for the benefit of German confreres in faith weakened it. That is why the management of the Polish Church emphasized its patriotism, polonised the church life on the new lands and did not show excessive kindness towards German Catholics.

Nevertheless, Polish hierarchs, as well as private priests and laymen, in their majority did not show chauvinistic or anti-German attitudes. Their attitude was far more open and benevolent than indicated by the accounts of German witnesses, written in many cases - as I have shown in my work - on commission, with a concrete intention of discrediting the Polish Church. There are many examples of Polish Catholics supporting German brothers and sisters in their faith. However, it is difficult to find evidence of violations of church law and discriminatory actions against German Catholics.

Another conclusion concerns the significance of the Church's polonisation activities for the future of the Western and Northern Territories. Contrary to the claims of German researchers, I proved that the Polish Church only reacted to the ongoing political and demographic processes, but was not their driving force. The actions of Primate Hlond and his collaborators had no fundamental influence on the fate of German Catholics, but they were of key importance for the course of the conflict between the state and the Church in communist Poland. Thanks to them, the Church managed to emerge from Stalinist persecution and maintain its strength and influence on society. This in turn contributed significantly to the collapse of communism in the entire Eastern Bloc.

Contribution to research development

Thanks to new research questions and a comprehensive analysis of sources, including so far unknown ones, as well as taking into account historical, political, social and mental backgrounds to a greater extent than before, I have presented conclusions concerning facts, their causes and effects, as well as the motivations of Polish Catholics, which go beyond the current state of research.

By confronting the current state of research with a comprehensive, critical analysis of sources, I managed to verify or debunk some of the theses formulated in the literature on the subject and influencing the journalistic and social discourse. At the same time, I presented a number of new research hypotheses, supported by important arguments.

In my opinion, all this is an important contribution to the development of the state of research and scientific discourse. I hope that my monograph will contribute to the more substantial character of the journalistic debate that has been going on for decades and will also serve as a starting point for further scientific research, for example in the area of comparative research.

The quality and relevance of this work is best illustrated by opinions of experts. Prof. Dr. Jan Rydel writes in a publishing review: "The reader should be aware that they have in their hands one of the most important historical works of the last decade concerning the history of Poland and Polish-German relations in the 20th century. Dr Andrzej Grajewski repeats in the weekly magazine "Gość Niedzielny": "The dissertation of Dr Robert Żurek is certainly one of the most important items concerning the recent history of the Church, which have recently been published". (Sunday Guest, 29.05.2015, p. 68). Adam Dziurok, on the other hand, referring in his publishing review to the workshop, concludes: "The strongest point of the work is an excellent interpretation of the sources and an extremely mature deduction [...]. The analysis of the state of research was carried out with extraordinary erudition and accuracy [...]. Dr. Robert Żurek conducted an impressive source search. [...] a very good, pioneering, mature study'.

Ad 5.

The monograph „Zwischen Nationalismus und Versöhnung“

The monograph "Zwischen Nationalismus und Versöhnung. Die Kirchen und die deutsch-polnischen Beziehungen 1945-1956 [Between Nationalism and Reconciliation. Churches and Polish-German relations 1945-1956]", which was published by the renowned German publishing house Böhlau-Verlag, is the result of my doctoral thesis.

It has been recognised and appreciated by the scientific community in Germany as an important contribution to the development of comparative research. Reviews of the monograph have been published in almost all relevant German specialist journals, including: Das historisch-politische Buch, Humanities - Sozial - und Kulturgeschichte (H-Soz-Kult), Inter Finitimos, Jahrbücher für die Geschichte Osteuropas, Osteuropa, Schweizerische Zeitschrift für Religions- und Kulturgeschichte, Zeitschrift für Kirchengeschichte, Zeitschrift für Ostmitteleuropa-Forschung, Zeitschrift für Politikwissenschaft.

Among the reviewers were such highly regarded researchers as Prof. Dr. Joachim Bahlcke, Prof. Dr. Christoph Kleßmann, Prof. Dr. Joachim Köhler and Dr. Markus Krzoska. The reviews themselves were very positive in the vast majority of cases. Here are some examples (in english): "The methodological approach that Żurek decided to adopt is broad and allows to recognize scientific and above all didactic competence. (Prof. Dr. Joachim Köhler). "The very comparative perspective, which is used with similar consistency in only very few works on contemporary history, encourages respect. (Prof. Dr. Joachim

Bahlcke). "This work can only be wished a broad reception in the world of science and a profound impact on church and social life. (Prof. Dr. Rainer Bendel).

Co-creation of research and popularization projects of the Polish Academy of Sciences (CBH PAN)

Between 2006 and 2012 I was employed first as a researcher and then as Deputy Director of the Centre for Historical Research of the Polish Academy of Sciences in Berlin, the only institution of the Polish Academy of Sciences abroad that carries out its own research activity.

Prof. Dr. Anna Wolff-Powęska evaluation of the CBH team's achievements in those years: "The team of a few people achieved something great. Not only did it set new directions for historical research, it involved dozens of researchers from many European countries, it ensured the presence of Polish science and culture in the intellectual life of Berlin and other research centres in Germany, but it also implemented a 'small foreign policy' in the best sense of the word. In a difficult period of deterioration of the political climate in Polish-German relations, caused by the 'war' over the 'Centre Against Expulsions' and then the European crisis, the Berlin CBH set the standards for restoring the balance in the political and scientific debate.

I would like to point out one of the numerous projects I have worked on in the CBH PAN. Polish-German memorial sites is the largest Polish-German research project in the field of humanities so far. It involved 130 scientists who published their research results in five volumes, containing a compendium of knowledge about Polish-German memorial sites and the culture of remembrance of both countries. The project was highly praised by researchers and experts, a reviewer of the largest German daily, *Süddeutsche Zeitung*, described it as "an excellent pioneering achievement". (Thomas Urban) in the study of memory and Polish-German relations. Two articles were written by me.

Scientific articles

I am the author of about 30 scientific articles on recent history, more than half of which were published in German, in German professional magazines or in post-conference volumes and thematic monographs.

The scientific articles I have written concern Polish-German relations in the 20th century, in particular the process of Polish-German reconciliation after the Second World War and the role that Christian communities played in it. The second area of my research interests, which was reflected in scientific articles, is the Polish-German culture of remembrance, especially remembrance of the Second World War and its consequences. In addition, I have published studies on the history of the Church in Poland, the relations between the state and the Church in the People's Republic of Poland and scientific cooperation in the countries of the Weimar Triangle.

Professional journals

I had the honour of participating in two pioneering projects in the field of specialist periodicals. From 2006 to 2012 I was a member of the editorial board of the newly created annual "Historie", published by the Centre for Historical Research of the Polish Academy of Sciences in Berlin. This year-book was the only Polish humanities scientific periodical published abroad in the language of the host country, and at the same time the only publication with such a wide range of information on the issues raised in Polish historical research.

Since 2011, I have been a member of the scientific council of the Wrocław Spoken History Yearbook, also a newly established scientific journal. Its aim is methodological reflection on the method of oral history and exchange of experiences of various centers and people dealing with spoken history.

Participation in research projects

I have participated in three long-term international projects, each of which has made a significant contribution to the development of research. The aforementioned project "Polish-German Memorial Sites" was not only the largest Polish-German project in the field of humanities so far, but also a pioneering project in the field of research into the cultures of remembrance. The project "Ring en um Versöhnung [Struggle for reconciliation]" is in turn the first Polish-German and interdisciplinary attempt (historians, political scientists and evangelical and Catholic theologians took part in the project) to face the theme of the Polish-German reconciliation process after World War II. Finally, the project "State and perspectives of the Krzyżowa narrative in Poland and Germany" is an international (researchers from Poland, Germany, France and the Czech Republic) and interdisciplinary (historians, political scientists, Germanists) project aimed not only at analysis, but also at creating recommendations for a proper narrative of historical education for the Polish-German memorial site of Krzyżowa.

Oral history

I am the co-author of a collection of 12 interviews with key participants in the process of Polish-German reconciliation after World War II (including Stanisław Stomma, Tadeusz Mazowiecki, Władysław Bartoszewski, Richard von Weizsäcker, Bernhard Vogel) and the author of a collection of interviews with 13 leading representatives of the anti-communist opposition in the GDR, who drew inspiration for their political activity from Poland. Both publications were published in both Polish and German and were noted as an important contribution to documenting and investigating important processes in the post-war history of Poland and Germany, and at the same time to popularizing history. Reviews from both publications were published in *Gazeta Wyborcza* (Jan Turnau, Włodzimierz Kalicki), *Przegląd Polityczny* (Katarzyna Wigura), *pamięć.pl* (Filip Gańczak), *Gazeta Wrocławska* (Katarzyna Kaczorowska) and *Deutsche Welle* (Aureliusz M. Pędziwol).

Popularisation

I have always attached great importance to the dissemination of research results and scientific knowledge. I am the co-author of a documentary film aired on TVP Historia and distributed on DVD, as well as two radio plays with the participation of Tadeusz Mazowiecki, Władysław Bartoszewski, Richard von Weizsäcker and Prof. Gesine Schwan.

I am also the author and co-author of several exhibitions commissioned by the Episcopates of Poland and Germany, the Museum of Polish History, the Memory and Future Centre, and the European Network Memory and Solidarity. For one of the exhibitions I created a bilingual catalogue, available both on paper and online (<http://www.1965-2015.eu/pojednanie-versohnung-in-progress/katalog-pojednanie/>).

I am the co-author of a historical-tourist guide to places connected with Poland and Poles in Berlin. I wrote nearly 40 popular science articles, which were published, among others, in *Rzeczpospolita* (4), *Tygodnik Powszechny* (4), *Gościu Niedzielnym*, in the *History Network*, in *Frankfurter Rundschau* (2) or

in Rheinischer Merkur. I also published in expert magazines, among others in West-Ost: Europäische Perspektiven, Korea Forum and the German-Polish magazine "Dialog".

In addition to the above mentioned collections of interviews with witnesses of time, I have also conducted and published interviews with researchers and experts, including the Swedish journalist and historian Niclas Sennerteg (Zeszyty Historyczne), the biographer of John Paul II, George Weigel (Rzeczpospolita) and the well-known German historian Karl Schlögel (Dialogue. Polish-German Magazine).

I have been repeatedly asked by the media to give interviews or publish media comments. I was a guest on TVP Info, TVP Polonia, TVP3, Polish Radio 3, in

Polish Radio for Foreigners, Radio Wrocław, Deutschlandfunk, Deutschlandradio Kultur, Westdeutscher Rundfunk and Südwestdeutscher Rundfunk. Interviews with me have been published in Rzeczpospolita, Tygodnik Powszechny, Gazeta Wrocławska, Polish Press Agency, dzieje.pl and german-foreign-policy.com.

I delivered nearly a hundred lectures and popular science papers in Poland and Germany (e.g. at the invitation of the German Bundestag), took part in several dozen panel discussions in Poland, Germany and the Czech Republic, and moderated several dozen more.

Gremia

My scientific and expert competences have been appreciated by individuals and organizations who offered me the opportunity to participate in supervisory and advisory bodies of organizations operating in the world of science or at the interface between science and education. Thus, the then Minister of Foreign Affairs, Radosław Sikorski, delegated me to the Scientific Council of the Western Institute in Poznań. The then Secretary of State in the Chancellery of the Prime Minister, Władysław Bartoszewski, to the Council of the Krzyżowa Foundation. I was also on the Committee of Advisors of the exhibition "Courage and Reconciliation" in Krzyżowa (next to Robert Kostro, Marek Mutor, Klaus Ziemer, Dieter Bingen), in the Scientific Committee of the exhibition "Forgiveness and Reconciliation. Cardinal Kominek, an unknown father of Europe (next to Krzysztof Pomian, Antoni Dudek, Jerzy Kłoczowski, Piotr Madajczyk, Anna Wolff-Poworska, Klaus Ziemer). I am still in the aforementioned Scientific Council of the Wrocław Spoken History Yearbook.

